

NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS LIETUVOJE PANDEMIJOS COVID-19 METU:

IŠŠŪKIAI, PASEKMĖS IR GALIMYBĖS

APŽVALGA

ATVIROS LIETUVOS FONDAS

2020.04.23

Apžvalga remiasi Atviros Lietuvos fondo 2020 m. balandžio 1- 15 d. vykdytos apklausos (adaptuotos pagal Pilietinės visuomenės vystymo fondo (Rumunija) pasiūlytą versiją 2014-2021m. EEE finansinio mechanizmo Aktyvių piliečių fondo operatoriams) rezultatais, gautais apklausus 166 Lietuvos nevyriausybinės organizacijas.

Turinys:

1. Situacijos analizė
2. COVID–19 PANDEMIJOS POVEIKIS NVO SEKTORIUI apklausos rezultatų apžvalga
 - a) Metodologinė specifikacija
 - b) NVO veiklos tikslinės grupės
 - c) Iššūkiai ir problemos
 - d) Siūlomi sprendimai ir priemonės, galinčios palengvinti COVID-19 sukeltus padarinius NVO sektoriui
3. Naujos galimybės ir pamokos ateičiai
4. Rekomendacijos ir siūlymai

1. Situacijos analizė ir prielaidos NVO apklausai

- › Lietuvos nevyriausybinės ir pilietinės organizacijos teikia socialines, psichologines, teises ir kitas viešąsias paslaugas, vykdo neformalaus ugdymo veiklas, teikia siūlymus viešajai politikai. Kaip ir verslo įmonės, jos turi įsipareigojimų trečiosioms šalims, etatinių darbuotojų, kai kurios organizacijos vykdo dalį ekonominės veiklos, kad galėtų užtikrinti savo organizacijos tvarumą ir teikti viešojo gerio paslaugas.
- › Dauguma pilietinių organizacijų dirba su pažeidžiamomis ar socialinės rizikos grupėmis, kuomet valstybinės institucijos dėl įvairių priežasčių negali ar neturi priemonių rūpintis. Tuo įsitikinti galima ir šios COVID-19 krizės metu Lietuvoje, kai pilietinės organizacijos ėmėsi savanorių mobilizacijos, lėšų rinkimo akcijų, toliau nepaisydamos rizikos, teikė socialines ir sveikatos stiprinimo paslaugas.
- › 2020 m. kovo mėnesio viduryje dėl kilusios COVID-19 pandemijos įvedus karantiną, dauguma nevyriausybinių organizacijų nebegalėjo tinkamai funkcionuoti, tęsti savo operatyvios veiklos.
- › Nevyriausybė organizacija Atviros Lietuvos fondas, su partneriais administruojantis EEE finansinio mechanizmo finansuojamą Aktyvių piliečių fondą Lietuvoje, kaip ir kiti tokio fondų operatoriai 14 - oje Europos šalių, gavo paraginimą iš Rumunijos Pilietinės visuomenės vystymo fondo parengti ir įgyvendinti NVO apklausą, kurioje atsispindėtų, kaip nevyriausybėms organizacijoms pavyksta susidoroti su COVID-19 pandemijos grėsmėmis ir pasekmėmis.
- › Apibendrinti duomenys bus pristatyti valstybinėms institucijoms, sprendžiančioms nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių klausimus nacionaliniu mastu.
- › Apklausos duomenys ir rekomendacijos bus pateiktos EEE ir Norvegijos finansinius mechanizmus administruojančiai institucijai, pasidalinta su kitais fondo operatoriais įvairiose Europos šalyse. Su apklausos duomenimis taip pat bus supažindintos ir kitos finansavimą skirstančios agentūros Lietuvoje.
- › Šios NVO apklausos tikslas – detaliau išsiaiškinti pilietinės visuomenės organizacijų, kaip lygiaverčių socialinių partnerių bei ekonominių veikėjų, iššūkius COVID-19 pandemijos akivaizdoje, kad NVO organizacijoms būtų parengtas paramos priemonių paketas, analogiškas arba bent panašus į mažoms ir vidutinėms verslo įmonėms taikomą (subsидijos, garantijos, lengvatinės mokestinės prievolės ir pan.); taip pat paskatinti finansinę paramą skirstančias organizacijas ieškoti lankstesnių projekto įgyvendinimo užtikrinimo sąlygų ir prievolių.
- › 2020 m. balandžio 8 d. buvo paskelbta vieša nevyriausybinių organizacijų ir mokslininkų pozicija bei siūlymai dėl COVID-19 socialinio poveikio, kuriems vienareikšmiškai pritaria ir Atviros Lietuvos fondas. Dar daugiau – tam tikras jau paskelbtas rekomendacijas bei siūlymus patvirtina ir Atviros Lietuvos fondo apklausoje dalyvavusios organizacijos. Šio dokumento pabaigoje galima susipažinti su susistemintomis rekomendacijomis, papildytais siūlymais, kaip sustiprinti nevyriausybines organizacijas, jose dirbančius žmones, siekiant viešojo gerio.

2. COVID – 19 PANDEMIJOS POVEIKIS NVO SEKTORIUI apklausos rezultatų apžvalga

a) Metodologinė specifikacija

Adaptuotas Lietuvos NVO rinkos situacijai klausimynas buvo išplatintas socialinėje medijoje Lietuvos NVO vienijančioje grupėje, taip pat tiesioginiais organizacijų el. pašto adresais ir per kitas nevyriausybinių sektorių pasiekiančias platformas. Platinant klausimyną buvo siekiama surinkti duomenis apie organizacijoms aktualius pandemijos sukeltus iššūkius ir problemas.

Klausimyną užpildė 166 organizacijos / daugiau nei pusė (51, 6 proc.) veikia socialinėje ir sveikatos, švietimo srityse/ 8 organizacijos veikia žmogaus teisių/ 4 – advokacijos srityse/ kultūros, demokratijos stiprinimo, sporto / iš viso - per 20 veiklos sričių.

48 proc. organizacijų dirba iki 6 darbuotojų (taip pat ir savanorių) / 46 proc. – daugiau nei 6 darbuotojai / 45 proc. organizacijų vidutinės pajamos per 3 paskutinius metus didesnės nei 30 tūkst. eurų/ 44 proc. organizacijų vidutinės pajamos per 3 paskutinius metus mažesnės nei 30 tūkst. eurų.

Geografinė aprėptis taip pat didelė, nors daugiausia atsakymų gauta iš didžiųjų Lietuvos miestų: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, keletas organizacijų iš Panevėžio, Šiaulių bei po vieną organizaciją iš Alytaus r., Šilalės r., Mažeikių r., Telšių r., Zarasų r., Varėnos r., Tauragės r., Rietavo, Elektrėnų, Visagino, Plungės r. ir Raseinių r.

b) NVO veiklos tikslinės grupės

NVO atstovų buvo klausta, kurios tikslinės grupės, su kuriomis jie dirba, bus labiausiai paveiktos COVID-19 protrūkio per ateinančius 6 mėnesius.

Apklausa parodė, jog protrūkis labiausiai paveiks neįgaluosius (13 proc.) / senjorus (13 proc.), vaikus bei jaunimą (po 6 proc.)/ įvairiomis ligomis sergančius (10 proc.), priklausomybę turinčius asmenis /šeimas – su vaikais/ su vienu iš tėvų/ išgyvenančių skyrybas ar šeimas, kurių vienas iš tėvų yra emigracijoje, taip pat moteris, patiriančias smurtą šeimoje.

Dažnas NVO atstovas minėjo įtemptą emocinę tikslinės grupės būseną. Keli respondentai išskyrė ir tautines mažumas, kurioms teks pajauti COVID-19 sukeltos ekonomines krizės padarinius ir sunkumus, adaptuojantis prie naujo gyvenimo; taip pat bus paveikti ne tik konkrečiai grupei priklausantys asmenys, bet ir bendruomenės, pačios NVO bei jų darbuotojai (8 proc.).

„Vyresnio amžiaus žmonės, o taip pat suaugę (įvairaus) amžiaus asmenys, sergantys išsėtine skleroze (IS) (mūsų paslaugų pagrindiniai gavėjai), yra gydomi imunosupresuojančiais medikamentais, todėl yra padidintos rizikos grupėje. Gydytojai rekomenduoja atidėti gydymą, o negydant gali paūmėti liga. Sergant IS, dažnai pasireiškia depresiškas, net suicidinės mintys, o saviizoliacija bei bendra įtampa dėl COVID-19 dar labiau apsunkina sergančiųjų psichinę bei fizinę sveikatą.“

„Nuteistieji, moksleiviai, senjorai, viešojo sektoriaus darbuotojai - visos jautrios grupės, su kuriomis įprastai dirbame teikdami specifines, į jų poreikius orientuotas, mokymų, kultūros srities paslaugas.“

„Smurto artimoje aplinkoje aukos ir jų šeimos nariai, smurtautojai bei asmenys, išgyvenantys krizę.“

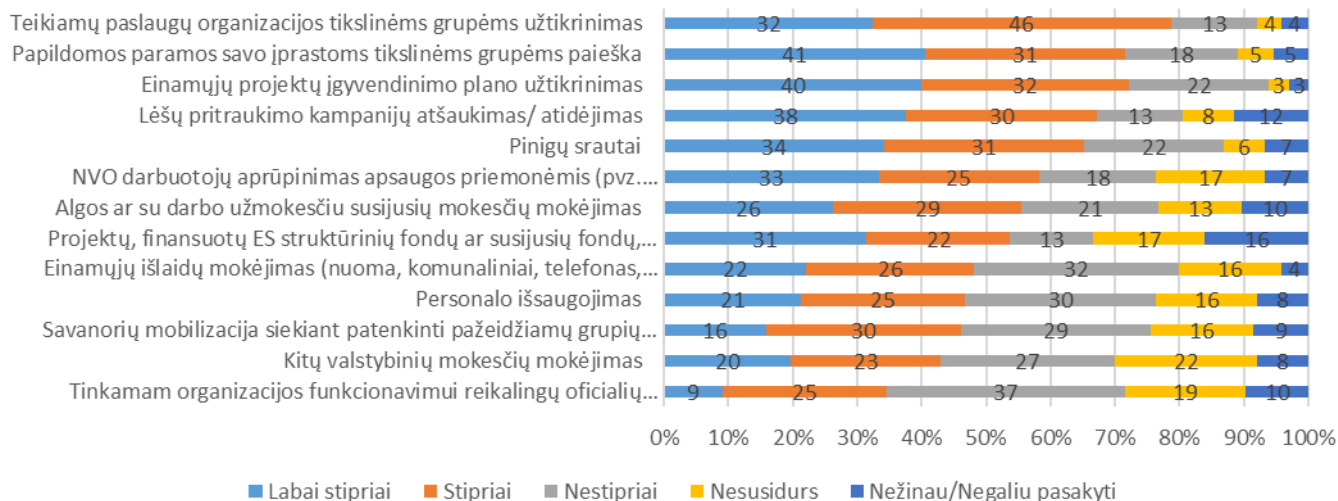
„Mano NVO dirba su skaidrumo ir viešosios politikos klausimais. Jau dabar akivaizdu, kad informacija visuomenei teikiama ribotai, kenčia viešojo sektoriaus skaidrumas, auga rizika, kad žmogaus teisės bus pažeidžiamos, prisidengiant COVID-19 krize.“

c) Iššūkiai ir problemos

86,1 proc. apklausoje dalyvavusių nevyriausybinių organizacijų atstovų į klausimą, koku mastu pandemija COVID-19 paveiks jų kasdienes veiklas, atsakė, kad labai stipriai arba stipriai.

166 organizacijos apklausoje dalyvavusios organizacijos įvardijo eilę iššūkių su kuriais susiduria savo kasdienėje veikloje dėl pandemijos COVID – 19 padarinių ir karantino, o taip pat ir dėl neaiškių ateities perspektyvų.

Kaip manote, koku intensyvumu per ateinančius 6 mėnesius jūsų organizacija susidurs su įvardintais iššūkiais, %?

Didžiausią nerimą ir iššūkį nevyriausybiniam sektoriui kelia teikiamų paslaugų tikslinėms grupėms užtikrinimas (129), o tai susiję ir su papildomos paramos tikslinėms grupėms pritraukimu (118) ir lėšų pritraukimo kampanijų atšaukimu ar atidėjimu (111). Opūs klausimai yra ir einamųjų projektų įgyvendinimo plano užtikrinimas (119) bei pinigų srautų suvaldymas (105).

Daugiau nei pusė (96) apklausoje dalyvavusių NVO atstovų susidūrė su apsaugos priemonių aprūpinimo problema, kuri aktuali teikiant socialines paslaugas pažeidžiamoms grupėms ar turint tiesioginį kontaktą su savo tikslinėmis grupėmis, taip pat nurodė poreikį greitam testavimui, nors organizacijos nėra patvirtintos prioritetine tvarka.

Pažymėkite tris pagrindinius jūsų finansinių lėšų šaltinius iš žemiau pateikto sąrašo, %

Be šių standartinių klausimų, NVO atstovai buvo kviečiami atsakyti papildomai, su kokiais iššūkiais trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu jų organizacija susidurs dėl COVID-19 protrūkio.

Daugiausia organizacijų atsakė, kad ryškiausia problema yra atšauktos, sustabdytos veiklos. Antroji pagal dydį - finansinių srautų nutrūkimas arba sutrikimas. Atstovai dažnai minėjo ir apsaugos priemonių trūkumą, algų išmokėjimą organizacijų darbuotojams bei nuotolinio darbo organizavimo iššūkius. Taip pat atkreipė dėmesį, kad jų tikslinės grupės stokoja darbo su skaitmeniniais įrankiais įgūdžių.

Apklausoje išryškėjo ir specifiškesnės problemos, tokios kaip prieigų prie informacijos trūkumas bei į antrą planą nustumtos žmogaus teisės.

Keletas NVO atstovų pastebėjo ir tai, kad kai kuriose savivaldybėse atsiradusi inovatyvi iniciatyva sprendžiant pilietinio aktyvumo (pvz., įvesti dalyvaujamojo biudžeto modelį) ar ekologines, aplinkosaugines problemas, taip pat yra atidėta neribotam laikui, užleidžiant vietą krizinėms aplinkybėms.

„Trūksta kompiuterių, sunku komunikuoti su vaikais, šeimomis, nes ne visi turi galimybę prisijungti prie interneto, vaikų maitinimo organizavimas, maisto paketų perdavimas.“

„Klientų nepasiruošimas dirbti nuotoliniu būdu. Organizacija nėra stipri IT technologijų srity, kad galėtų vesti mokymus online“.

„Pasauliui panirus į pandemijos krizę, žmogaus teisių klausimai nustumiami į antrą planą - sprendimų priėmėjai, specialistai mažiau linkę gilintis į šias problemas, nes tvarkosi su krizės padariniais.“

„Negalime išlaikyti žmonių, nėra iš kur mokėti NVO prastovų“.

„Skirtingai nuo verslo ir kitų sektorių, Vyriausybė neužtikrina prastovų apmokėjimo dirbantiems NVO, ES projektų finansuojamose veiklose.“

„Sunku gauti apsaugos priemonių, žmonėms reikia pristatyti maisto ir vaistų į namus.“

„Visi cukriniu diabetu sergantieji: ir jauni, ir seni - yra padidintos rizikos grupėje. Vyresniojo amžiaus diabetikams daugumai šuntuotos širdys, visi turi kraujotakos sutrikimų. Jaunesni nariai ir vaikai paprastai yra labai silpno imuniteto. Mes visi tiesiog bijome ir vengiame bet kokių kontaktų.“

„Organizacija priklausoma didžiąją dalimi nuo ES projektinio ir kitų fondų finansavimo. Jeigu bus taupomi pinigai nevyriausybinių organizacijų veiklos sąskaita, gali iškilti rimtų problemų organizacijos išlikimui, t.y. ir vykdomai žmogaus teisių stebėsenai. Kuri taip pat labai reikalinga epidemijai vykstant.“

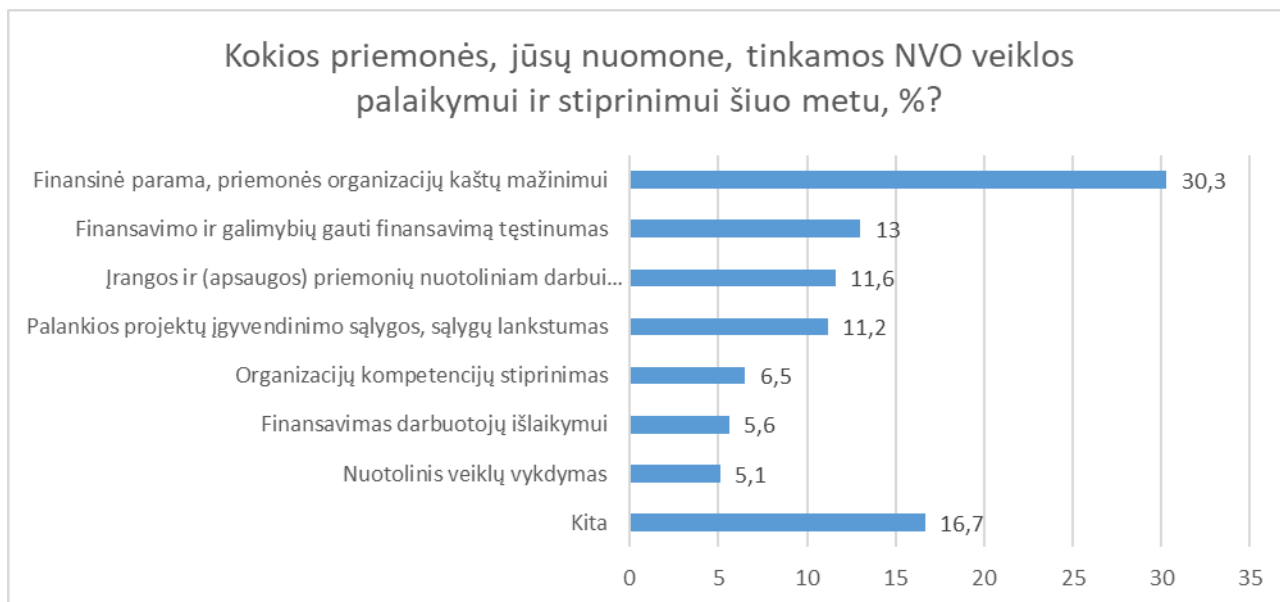
„Daug vartotojų teisių pažeidimų ir susilpnintos galimybės jas ginti“

„Kontaktinės veiklos su rizikos asmenimis. Nuotoliniu būdu vykdyti neturime galimybės, nes šie asmenys neturi interneto arba nemoka juo naudotis. Nutrūkusi veikla ir darbuotojų išlaikymas. Taigi, NVO žlugimas: išlaikyti darbuotojus bus neįmanoma.“

„Negalime priimti naujų žmonių į reabilitacijos programą. Blogiausia, kad neturime, kur jų nukreipti. Priklausomybės ligų centras neveikia: nėra detoksikacijos, neveikia „Minesotos“ programa.“

2. Siūlomi sprendimai ir priemonės, galinčios palengvinti COVID-19 padarinius

NVO atstovai siūlė privalomas, papildomas priemones bei sprendimus, kurie galėtų palengvinti įvairiose srityse dirbančių organizacijų veiklą bei grupių, su kuriomis dirba, poreikius šiuo įtemptu gyvenimo tarpsniu. Organizacijos taip pat teikė pasiūlymus verslo organizacijoms, programoms, paramą skirstančioms agentūroms ir fondams.

Paklausti, kokios priemonės būtų tinkamos NVO veiklos palaikymui ir stiprinimui šiuo metu, trečdalis respondentų (30,3 proc.) nurodė finansinę paramą kaip pagrindinę priemonę, galinčią padėti nevyriausybinių sektoriaus organizacijoms, arba kitas finansines priemones organizacijų kaštų mažinimui ar likvidumui užtikrinti.

Taip pat dalis respondentų (6,5 proc.) atkreipė dėmesį, kad jų organizacijoms stinga įgūdžių tvarkytis su krizine situacija, todėl praverstų organizacijų kompetencijų stiprinimas.

Dėl karantino apsunkus galimybėms įgyvendinti projektus kaip buvo numatyta, kai kurie NVO atstovai baiminasi, kad gali sutrikti finansavimas, todėl mano, kad gera priemonė būtų nuoseklus finansavimo išlaikymas (13 proc.).

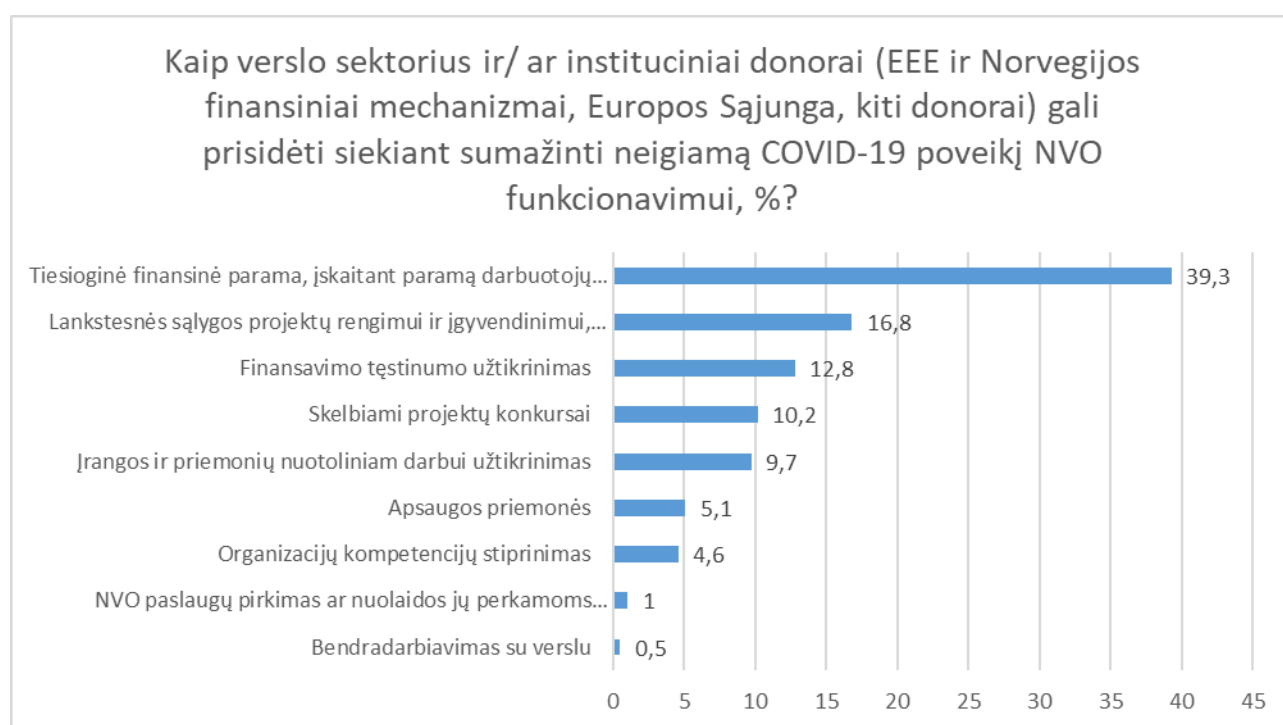
Daliai NVO (11,6 proc.) tinkamam darbui su tikslinėmis grupėmis trūksta tokių materialijų priemonių kaip įranga nuotoliniam darbui ar apsaugos priemonės (kaukės, dezinfekcinis skystis, pirštinės), todėl būtų tikslinga įtraukti tas nevyriausybines organizacijas, kurios turi kontaktinių ryšių ir teikia įvairias socialines, sveikatos ar švietimo paslaugas.

Be to, respondentai nurodė, kad jų organizacijų palaikymui būtų naudinga sulaukti mokestinių lengvatų ar bent jau finansinio palaikymo darbuotojų atlyginimams išmokėti, t.y. sukurti dalinės prastovos subsidijų priemonę NVO sektoriaus darbuotojams išmokėti.

Taip pat keli respondentai išskyrė savalaikės informacijos iš įvairių institucijų (Sodros, VMI, Sveikatos, SADM ar Finansų ministerijos), skirtos būtent nevyriausybiniam sektoriui, poreikį. Tai ne tik palengvintų organizacijos valdymą, bet ir iš dalies sumažintų baimes ir nerimą, kurio apstu organizacijose ir bendruomenėse, kurios vienija ar teikia paslaugas rizikoje esančioms pažeidžiamoms grupėms.

Kai kurios NVO neturi techninių galimybių dirbti nuotolinio darbo, nes neturi tam reikalingos įrangos, arba tokios įrangos neturi tikslinės grupės, su kuriomis dirbama.

Paklausti, kaip verslo sektorius ir/ar instituciniai donoriai (ESF, EEE ir Norvegijos finansiniai mechanizmai) gali prisidėti, siekiant sumažinti neigiamą COVID-19 poveikį NVO funkcionavimui, dauguma (39,3 proc.) atsakė, kad padėtų kokia nors finansinė parama organizacijos veikloms, įskaitant ir administravimo išlaidas.

16,8 proc. NVO atstovų pastebėjo, kad instituciniai donoriai galėtų atsižvelgti į esamą situaciją ir lanksčiau pažiūrėti į projektų vykdymą, leisti veiklas adaptuoti esamai situacijai, kai kurias veiklas nukelti ar perorientuoti į nuotolinę veiklą, mažinti kofinansavimo dalį, biurokratinius ir administracinius reikalavimus. Be to, NVO atstovų manymu, galėtų būti skelbiama daugiau konkursų paraiškoms teikti, o ne atvirkščiai - kai stabdomos ar nutraukiamos finansavimo programos.

Ivardijant iššūkius, NVO išskyrė kompetencijų, įrangos, tiek savo darbuotojų, tiek savo klientų, su kuriais dirba, IT ir kitų reikalingų priemonių nuotoliniam darbui trūkumą. Siūlant sprendimą, buvo išreikštas poreikis leisti užsitikrinti reikiamos įrangos ir įgyti kompetencijų nuotoliniam darbui.

„Neaiškus ir nepalankus projektinis finansavimas - ESF ir kitų fondų vėluojantys atsakymai dėl DU bei projektų eigos ir nefinansuojamos prastovos; negalimas lėšų naudojimas kitoms išlaidoms nei nusimatyta (reikalingos online programėlės, kurių negalime įsigyti)“

„Lengvatos organizacijos nuomojamų patalpų nuomai, komunaliniams mokesčiams“

„Dotacijos ir finansavimas NVO išlaikymui (core funding)“

„Finansuoti prastovas; netaikyti tų pačių projektų veiklos standartų, leisti lanksčiai dirbti su tikslinėmis grupėmis; leisti suplanuotas tiesiogines veiklas pakeisti internetinėmis (paskaitomis, webinarais); atleisti nuo nuomos mokesčio už patalpas (jomis negalime ir negalėsime naudotis karantino laikotarpiu); neinicijuoti NVO dengiančių veiklų (pvz., savanorystę gali organizuoti jau veikiančios ir išmanančios NVO, o ne naujai savivaldybių kuriamos); skirti lėšų internetiniams įrankiams plėtoti.“

„Galėtų būti adaptuojami verslui taikomi pagalbos mechanizmai (išmokos darbuotojams, mokesčių mokėjimų atidėjimai, finansinės injekcijos ir pan.)“

„Verslo sektorius galėtų skirti didesnę paramą NVO sektoriui, o instituciniai donoriai galėtų NVO vienus ar kartu su mokslo organizacijomis įtraukti rengiant veiklos planus, kaip atstatyti šalių ekonomikas, stiprinti visuomenės pilietinį atsakingumą bei atsakomybę, atsižvelgiant į COVID-19 sukeltą žalą ir potencialią ateities žalą. NVO galėtų ir turėtų tapti visuomenės sveikatos strategijos populiarinimo ir visuomenės aktyvaus įtraukimo į ją pagrindiniu kanalu ir vykdytoju“.

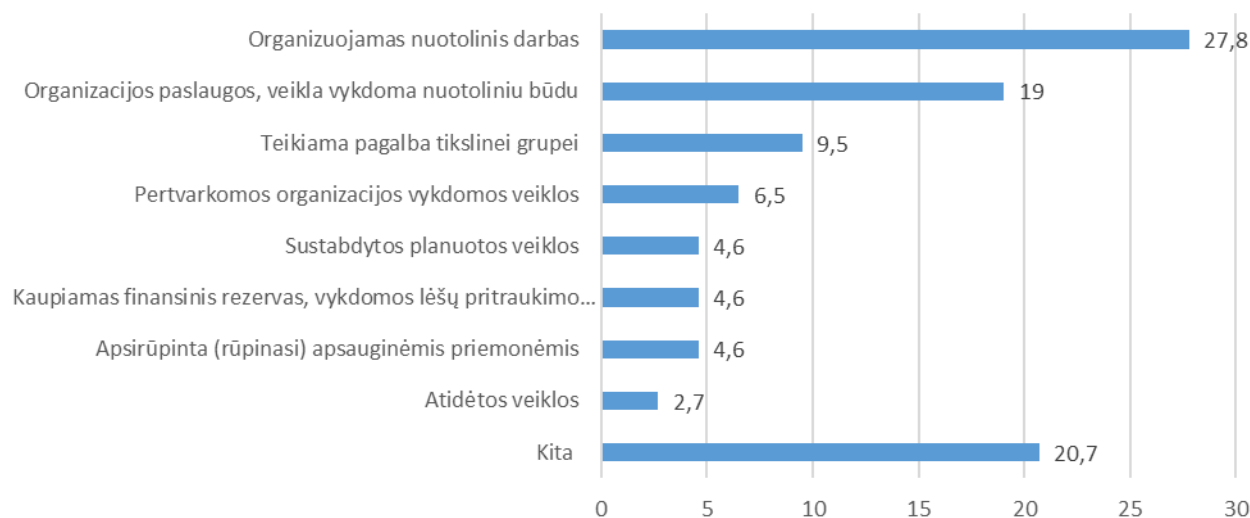
3. Naujos galimybės ir pamokos ateičiai

Organizacijos, bandydamos sumažinti ar panaikinti pandemijos krizės padarinius, adaptavosi prie naujų darbo sąlygų ir pobūdžio.

Paklausti, ką jų organizacija jau atliko ir kokių veiksmų planuoja imtis, kad persiorientuotų į naują COVID-19 pandemijos sukeltos situacijos darbotvarkę, NVO atstovai (27,8 proc.) dažniausiai minėjo, kad jų organizacija ėmė taikyti nuotolinį darbą. Nemaža dalis respondentų teigė, kad pakeitė organizacijos darbo pobūdį taip, kad galėtų teikti paslaugas savo tikslinėms grupėms nuotoliniu būdu.

Be to, respondentai minėjo, kad organizacijos turi pergalvoti savo vykdomas veiklas, pakeisti jų įgyvendinimo darbotvarkę. Apie 4,6 proc. organizacijų vis tik turėjo sustabdyti ar nutraukti savo veiklas dėl savo darbo pobūdžio ir negebėjimo perorientuoti į darbą nuotoliniu būdu.

Ką jūsų organizacija jau atliko ir kokių veiksmų planuoja imtis, kad persiorientuotų į naują COVID-19 pandemijos sukeltos situacijos darbotvarkę, %?

NVO atstovai taip pat išskyrė ir kelias pozityvias pandemijos pasekmes. Pasak kai kurių respondentų, tam tikros socialinės grupės, švietimo srityje dirbantys, bus priversti įgyti gilesnių IT kompetencijų, kurias vėliau galės plačiau panaudoti savo darbe. Šios pasaulinės krizės akivaizdoje NVO turėtų sustiprinti savo vaidmenį visuomenėje, įtvirtindami faktais ir realiu darbu valstybinėms institucijoms, verslui, kitiems socialiniams partneriams, kad jie gali efektyviai prisiimti viešųjų paslaugų teikimo funkcijų ir jas tinkamai atlikti.

„NVO sektorius per menkai įtraukiamas į COVID-19 krizės suvaldymą. Valstybės aparatas sau priskiria milžinišką kiekį funkcijų, kai dalį jų tikrai galėtų atlikti NVO. Efektyviai paskirstant ir koordinuojant darbus, aktyvesnis NVO įtraukimas į krizės suvaldymą būtų labai naudingas ir NVO sektoriui, ir visai valstybei. Tačiau abejoju, ar valstybė NVO sektoriui skirs pakankamai dėmesio.“

4. Rekomendacijos ir siūlymai

Atsižvelgiant į apklausos duomenis bei remiantis nevyriausybių organizacijų ir mokslininkų pateikta pozicija bei siūlymais dėl COVID-19 socialinio poveikio (toliau – Pozicija), kviečiame atsakingas institucijas parengti priemonių planą, skirtą nevyriausybiniams organizacijoms, įtraukiant:

A. Pasiūlymus iš Pozicijos:

- Užtikrinti, kad NVO, kurių darbuotojai teikia kontaktines paslaugas karantino metu, taip pat galėtų gauti papildomas kompensacijas už patiriamą riziką karantino metu.
- › Vertinant poreikį įtraukti vietos NVO, kurios teikia socialines paslaugas savivaldybėse.
- › Nenutraukti jau numatytų paslaugų finansavimo programų. Kaip neigiamą praktiką vertiname Socialinės apsaugos ir darbo bei Finansų ministerijų ketinimus stabdyti Kompleksinių paslaugų šeimai projektų finansavimą 12 savivaldybių nuo šių metų liepos mėn. ir ateityje nebetęsti paslaugų visose kitose savivaldybėse.
- › Užtikrinti apsaugos priemonių socialiniams, nevyriausybiniu sektoriaus darbuotojams bei lankomos priežiūros darbuotojams suteikimą (pirštines, kaukės, dezinfekcijos priemonės ir kt.) ir privalomą visų socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų, kurie karantino metu teikia kontaktines paslaugas, testavimą.

B. Pasiūlymus iš NVO apklausos:

- › Nustatyti prastovų kompensavimo tvarką NVO arba numatyti institucinės paramos mechanizmą NVO (pvz., per NVO fondą).
- › Parengti rekomendacijas ES ir kitą paramą administruojančioms pavaldžioms institucijoms dėl lankstesnio projektų įgyvendinimo užtikrinimo, pvz., projektų įgyvendinimo laikotarpio pratęsimo, mechanizmų, leidžiančių išlaikyti projektines lėšas, perkelti kai kurias veiklas į virtualią erdvę, keičiant vienas veiklas kitomis adaptuojantis prie COVID-19 situacijos.
- › Finansavimo mechanizmuose mažinti kofinansavimo dalies dydį arba visai jo atsisakyti; ieškoti papildomų finansavimo priemonių EK projektuose padengti kofinansavimo dalį.
- › Laiku teikti svarbią ir naudingą informaciją, skirtą nevyriausybiniam sektoriui.
- › Įtraukti NVO į krizės suvaldymo procesą.